

FONDS WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

SEKSUALITEIT

JAARVERSLAG

2009

Postbus 75842
1070 AV Amsterdam

Secretariaat: Fie Carelsenlaan 50
3584 GK Utrecht

info@fwos.nl
www.fwos.nl

Voorwoord

Zoals ook uit dit jaarverslag weer blijkt is het FWOS ondanks zijn bescheiden vermogen een zeer actief fonds. Het tracht op dynamische wijze vorm en inhoud te geven aan zijn maatschappelijke en wetenschappelijke doelstelling, waarvan 'in vogelvlucht' verslag wordt gedaan in hoofdstuk 1.

Opnieuw werd een vijfjarenplan geschreven, het Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013, waarin de onderzoeksprioriteiten voor de komende vijf jaar zijn vastgelegd. Ook werden de drie pijlers van het onderzoeksprogramma van het FWOS: fundamenteel onderzoek, praktijkgericht onderzoek en ontwikkeling en implementatie steviger verankerd door een verdere uitbreiding en formalisering van samenwerkingsverbanden met fondsen en andere instellingen. In hoofdstuk 2 wordt daarover bericht.

Daarnaast werd het afgelopen jaar door de fiscus opnieuw de ANBI-status aan het FWOS toegekend, zodat nu echt werk kan worden gemaakt van fondsenwerving.

Maar ook intern is sprake van een positieve ontwikkeling zoals te lezen valt in hoofdstuk 4. Met de komst van drie nieuwe bestuursleden in 2009 is het bestuur flink vernieuwd. Verder hebben de twee belangrijkste commissies, de Commissie Wetenschapsbeleid en de Commissie Informatie en Implementatie, enkele externe leden aangetrokken naast de uit het bestuur afkomstige commissieleden. Daardoor werd een betere verdeling van de omvangrijke taken mogelijk en kon ook de noodzakelijke inhoudelijke expertise worden toegevoegd.

Tenslotte zijn de gunstige financiële resultaten van het afgelopen jaar vermeldenswaard, waardoor het bestuur ook in dit opzicht optimistisch gestemd het jaar 2010 is ingegaan.

Prof.mr. Constantijn Kelk
voorzitter

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2009

1. Stand van zaken in vogelvlucht	7
2. De pijlers van het onderzoeksprogramma van het FWOS	9
3. Overzicht van onderzoeks- en implementatieprojecten	15
4. Bestuur en commissies	23
5. Financieel beleid	27

1. Stand van zaken in vogelvlucht

Het FWOS heeft een maatschappelijke taak die bestaat uit bevordering van de seksueel-emotionele gezondheid van kinderen en jongeren door financiering van onderzoek en andere wetenschappelijke en maatschappelijke activiteiten in het verlengde daarvan.

Ook in het afgelopen jaar werkte het bestuur actief aan een verdere invulling van de doelstelling van het FWOS: het stimuleren van onderzoek, ontwikkeling en implementatie op het terrein van de seksuele en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Met name de toepasbaarheid van de onderzoeksresultaten voor de praktijk van opvoeding, voorlichting, hulpverlening en (overheids)beleid kreeg in dit jaar de nodige aandacht. De geïntegreerde benadering van de seksuele ontwikkeling als belangrijk deel van de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen is daarbij richtsnoer, zowel in onderzoek als bij implementatie.

'Ketenaanpak'

Belangrijk is om onderzoek-ontwikkeling-implementatie al zoveel mogelijk binnen één project mee te nemen in een planmatige aanpak, de zogenaamde 'ketenaanpak'. Het FWOS heeft ervoor gekozen om in 2009 op de reeds ingeslagen weg voort te gaan en hieraan de nodige aandacht te geven. Dit heeft niet alleen inhoudelijke voordelen, maar ook financiële door een efficiëntere aanpak waarbij de onderzoeker zoveel mogelijk betrokken blijft bij het implementatiedeel.

Grote stimulans daarbij was het samenwerkingscontract tussen Rutgers Nisso Groep (RNG) en het FWOS, eind 2008 tot stand gekomen, dat vanaf begin 2009 tot uitvoering werd gebracht. Daarbij werd afgesproken dat de RNG, in opdracht van het FWOS, uit onderzoek voortkomende implementatieactiviteiten op zich zou nemen. Met de kennisoverdracht en implementatie werd direct een begin gemaakt door organisatie c.q. voorbereiding van enkele studiedagen in vervolg op door FWOS gefinancierde onderzoeksprojecten.

Wijzigingen in het onderzoeksprogramma

In 2009 werden wijzigingen aangebracht in het onderzoeksprogramma, zoals te lezen is in het nieuwe vijfjarenplan van het FWOS, het *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013*. De oorspronkelijke drie onderzoekslijnen/deelprogramma's: de seksuele ontwikkeling van kinderen, de sociaal-juridische onderzoekslijn en het sociaal-historische deelprogramma, zijn teruggebracht tot twee onderzoekslijnen. De eerste onderzoekslijn omvat de seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen in het brede perspectief van de algehele ontwikkeling; de tweede onderzoekslijn omvat de sociaal-culturele contexten van de seksualiteit en seksuele gezondheid van kinderen en jongeren. In deze tweede lijn zijn ook het voormalige sociaal-juridische en sociaal-historische deelprogramma opgenomen.

Wetenschappelijke en maatschappelijke verankering

Voor het FWOS is het belangrijk dat onderzoek op het terrein van de seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen langzamerhand gemeengoed wordt en ingebed raakt in de gevestigde structuren van universiteiten en andere instellingen. Het FWOS heeft geen groot vermogen en dus niet het eeuwige leven, zodat het niet tot in lengte van jaren zelf als aanjager kan blijven fungeren van al het onderzoek op dit gebied. Er dient te worden samengewerkt op het terrein van onderzoek, maar ook van informatie en implementatie rond dit thema, opdat voldoende maatschappelijke en wetenschappelijke verankering tot stand komt. Het is daarom vanzelfsprekend voor het FWOS dat naast prioritering van onderzoeksthema's aandacht voor samenwerking en cofinanciering ook in 2009 een belangrijke rol speelde. Het bestuur heeft daarin veel geïnvesteerd.

Nadat in december 2008 de selectie van subsidieaanvragen bij ZonMw had plaatsgevonden werd in maart 2009 aan de Rijksuniversiteit Groningen gestart met het longitudinale ZonMw-FWOS project *Tracing trajectories in the sexual development of youth: an approach based on the theory of complex dynamic systems*. Het FWOS financiert dit vierjarige project.

In juni werd een samenwerkingscontract gesloten met NWO, afdeling Maatschappij- en Gedragswetenschappen, waarbij werd afgesproken dat het FWOS als cofinancier zou deelnemen in het programma *Jeugd en Gezin* voor de onderzoekslijn *De ontwikkeling van intieme relaties en seksualiteit van kinderen en jongeren*. Eind september 2009 is de oproep voor subsidieaanvragen uitgegaan. De beoordelingsprocedure zal in mei 2010 zijn afgerond. Verder was het FWOS betrokken bij de voorbereidingen voor het vervolg van *Seks onder je 25°*, het landelijk onderzoek dat om de vijf jaar wordt uitgevoerd met financiering van ZonMw. Deze keer is FWOS cofinancier voor een specifiek kwalitatief onderzoeksdeel van dit onderzoek, gericht op allochtone jongeren. Het onderzoek gaat begin 2010 van start. De ontwikkelingen rond de vestiging van de Henny Verhagen Leerstoel aan de Universiteit Utrecht, die het FWOS samen met GGZ Eindhoven en De Kempen zal financieren kwamen het afgelopen jaar in een stroomversnelling. Verwachting is dat de procedure in de zomer van 2010 zal zijn afgerond.

De samenwerking met de Rutgers Nisso Groep werd eind 2009, na een jaar, geëvalueerd en positief beoordeeld door beide partijen. Het contract is daarop voor drie jaar verlengd.

Bestuur

Het bestuur werd het afgelopen jaar flink vernieuwd. Drie nieuwe bestuursleden traden aan, de secretaris-penningmeester vertrok en werd opgevolgd door een zittend bestuurslid. Ook in de verschillende commissies (Commissie Wetenschapsbeleid en Commissie Informatie en Implementatie) traden enkele commissieleden van buiten aan, zodat het vele werk dat moest worden gedaan niet meer alleen op de bestuursleden neerkwam. De vergaderfrequentie werd teruggebracht tot vier maal per jaar voor zowel bestuursvergaderingen als commissievergaderingen.

Financiën

De reorganisatie van de financiële administratie werd ter hand genomen in samenspraak met accountantskantoor Meeuwssen Ten Hoopen in Almere. De jaarrekening 2009 werd door de accountant opgezet volgens de gangbare richtlijnen. Tevens werd door het FWOS een beleidsplan geschreven voor de komende vijf jaar met financiële onderbouwing. Dit *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013* was ook van belang voor de beoordeling door de Belastingdienst of het FWOS opnieuw in aanmerking zou komen voor de rangschikking als algemeen nut beogende instelling, de ANBI status. Najaar 2009 werd deze status opnieuw toegekend aan het FWOS, zodat fondsenwerving mogelijk wordt, omdat giften aftrekbaar zijn voor de belastingen.

De in 2008 gerapporteerde sterke verliezen op het vermogen als gevolg van de economische recessie zijn gelukkig na het eerste kwartaal van 2009 omgebogen tot positieve rendementen. De resultaten waren eind 2009 zelfs zo gunstig dat daarmee meer dan de helft van het verlies van het voorgaande jaar is goedge maakt. Voor het eerst zijn de opbrengsten van het vermogen zodanig dat daarmee de uitgaven van 2009 volledig kunnen worden bekostigd en het vermogen niet hoeft te worden aangesproken.

Dat betekent echter niet dat het FWOS de komende jaren zijn terughoudendheid wat betreft het subsidiebeleid kan laten varen. Het afgelopen jaar zijn duidelijke onderzoeksprioriteiten gesteld, neergelegd in het nieuwe Programma Wetenschapsbeleid. Het subsidiebeleid moet worden gevoerd aan de hand van deze prioriteitstelling, hetgeen betekent dat uitsluitend onderzoeksvoorstellen in behandeling worden genomen die qua thema en methode een reële bijdrage aan de geprioriteerde programmaonderdelen kunnen leveren.

2. De pijlers van het onderzoeksprogramma

Voor de uitgangspunten van het onderzoeksbeleid van het FWOS wordt verwezen naar het *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013* dat in januari 2010 is gepubliceerd en ook op de website van het FWOS kan worden ingezien. Deze uitgangspunten vormen op hun beurt het fundament voor het *meersporenbeleid* dat essentieel is voor het onderzoeksbeleid en de onderzoeksprogrammering van het FWOS. In 2009 is ervoor gekozen om meer aandacht te gaan geven aan de implementatie van onderzoeksresultaten. Daarmee is het oorspronkelijke tweesporenbeleid met een derde spoor uitgebreid. Naast aandacht voor fundamenteel en praktijkgericht onderzoek is er vanaf 2009 ook systematisch aandacht voor ontwikkeling en implementatie.

Het eerste spoor betreft inventariserend, beschrijvend, probleemopenlegend en inzichtgevend onderzoek. Hieronder kan bijvoorbeeld ook het meer fundamenteel, theorievormend onderzoek worden geschaard. Het tweede spoor omvat praktijkgericht en praktijkondersteunend onderzoek. Resultaten uit beide typen onderzoek kunnen waar relevant in ontwikkelingsprojecten worden vertaald en toegepast in het veld. Het ontwikkelingstraject kan worden afgesloten met evaluatie- en effectonderzoek. Na eventuele bijstelling kan implementatie op bredere schaal plaatsvinden.

Deze drie sporen zijn terug te vinden in de huidige onderzoekslijnen van het FWOS, te weten het deelprogramma *De seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen in breed perspectief* en het deelprogramma *Sociaal-culturele contexten van seksualiteit en seksuele gezondheid van kinderen en jongeren*. Hieronder een overzicht van de verschillende typen en aantallen projecten, verdeeld over de twee onderzoekslijnen. Zie tabel 1.

Tabel 1. Twee onderzoekslijnen en drie sporen met vermelding aantallen projecten in 2009

Onderzoekslijnen	Driesporenbeleid					
<i>Seksuele ontwikkeling</i>	Fundamenteel onderzoek	4	Praktijkgericht onderzoek	1 F/P	Ontwikkeling en implementatie	2
<i>Sociaal-culturele context van seksualiteit</i>	Fundamenteel onderzoek	6	Praktijkgericht onderzoek	2	Ontwikkeling en implementatie	3

Uit de tabel valt op te maken dat het praktijkgerichte onderzoek sterk ondervertegenwoordigd is in het FWOS-onderzoeksprogramma. Dat is niet zo verwonderlijk, omdat eerst via meer exploratief en inventariserend onderzoek dient te worden vastgesteld welke specifieke problemen, samenhangen of andere belangrijke bevindingen uit de studies naar voren komen. Op basis daarvan kan praktijkgericht onderzoek worden uitgezet ten behoeve van (overheids)beleid en de praktijk van hulpverlening, voorlichting, preventie.

De drie sporen vormen als het ware de pijlers van het onderzoeksprogramma en de daarin uitgezette onderzoekslijnen. Versterking van die pijlers met wetenschappelijke en maatschappelijke verankering als gevolg zal voor wat het FWOS betreft vooral moeten komen van samenwerking met externe partijen, zoals onderzoeksfondsen en –instellingen, maatschappelijke organisaties enzovoort. In het *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013* wordt die samenwerking als volgt omschreven (p 8):

“Door middel van samenwerking met andere instellingen wil het FWOS de wetenschappelijke kennis bundelen, een optimale inzet van financiële middelen realiseren, komen tot een multidisciplinaire aanpak en doublures in onderzoek voorkomen. Een duidelijk onderzoeksprogramma is daarbij een voorwaarde.”

2.1 De eerste pijler: fundamenteel / praktijkgericht onderzoek in samenwerking met ZonMw

De samenwerking met ZonMw heeft meer specifiek betrekking op het programma *Seksuele gezondheid van de jeugd* (in de leeftijdsgroep van 9 tot 21 jaar) dat vanaf 2007 tot 2012 bij ZonMw loopt. Het grote landelijke onderzoek *Seks onder je 25^e*, vijf jaar geleden uitgevoerd door Rutgers Nisso Groep en Soa Aids Nederland, vormt de basis van dit programma. ZonMw is vooral gericht op praktische (beleids)vragen op het terrein van de seksuele gezondheid van jongeren. Daarom is afgesproken dat de bijdrage van het FWOS zich met name zal richten op het leveren van diepergaande onderbouwing van de praktijkgerichte interventies en aanverwante beleidsactiviteiten.

Als eerste product van de samenwerking tussen FWOS en ZonMw ging in maart 2009 het Groningse onderzoek van start onder leiding van prof.dr. P. van Geert, *Tracing trajectories in the sexual development of youth*. Dit vierjarige project heeft de potentie om meer inzicht te kunnen geven in de verschillende typen seksuele ontwikkelingstrajecten die kinderen kunnen doorlopen in samenhang met het algehele sociaal-emotionele en interactionele ontwikkelingsproces. Het theoretisch kader daarbij is de theorie van de complexe dynamische systemen van waaruit getracht wordt een model te construeren van zich ontwikkelende seksualiteit als dynamisch proces vanuit het actorperspectief. Hopelijk kan over vier jaar met de dan verzamelde kennis een bijdrage worden geleverd aan deskundigheidsbevordering van en kennisoverdracht aan verschillende groepen professionals. Het gaat hier om fundamenteel theorievormend onderzoek dat past in het eerste spoor.

Verder kwam vanuit ZonMw de vraag of FWOS als cofinancier wilde participeren in het vervolg van het landelijk onderzoek *Seks onder je 25^e*, dat om de vijf jaar wordt uitgevoerd. Het gaat hier om epidemiologisch, inventariserend onderzoek, waarvan FWOS een kwalitatief deelonderzoek onder allochtone jongeren zal financieren. Het grote onderzoek gaat begin 2010 van start, het deelonderzoek zal eind 2011 aanvangen en wordt uitgevoerd door Rutgers Nisso Groep en Soa Aids Nederland. Wat betreft de vraagstelling en thema's van het kwalitatieve deelonderzoek zijn er duidelijke raakvlakken met het Groningse project. Begin 2010 wordt overlegd met de onderzoekers uit Groningen over mogelijke samenwerking op dit onderdeel.

Via een *call* vanuit ZonMw kunnen daarnaast in deze samenwerkingsperiode een of meer kleinere, praktijkgerichte projecten worden geworven, waarna deze bij voldoende kwaliteit door het FWOS zouden kunnen worden gefinancierd. Dat geldt ook voor implementatieprojecten waarbij interventies op hun effectiviteit kunnen worden getoetst.

2.2 De tweede pijler: fundamenteel onderzoek in samenwerking met NWO

In 2009 is een formeel samenwerkingscontract gesloten tussen het FWOS en NWO. Het betreft een samenwerking van vier jaar op fifty-fiftybasis binnen het onderzoeksprogramma *Jeugd en Gezin* van Maatschappij- en Gedragwetenschappen, de meer fundamentele tegenhanger van het ZonMw-programma *Zorg voor Jeugd*. Meer specifiek gaat het om de cofinanciering van een longitudinaal onderzoeksproject binnen een van de vier onderzoekslijnen van het programma: *De ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties*

van kinderen en jongeren. Deze onderzoekslijn heeft betrekking op de seksuele ontwikkeling in samenhang met de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling, met daarbij de invloeden van de leefomgeving van kinderen en jongeren.

Binnen het programma als geheel zal onderzoek worden uitgevoerd dat gericht is op kennisvermeerdering over de ontwikkelingstrajecten van kinderen en jongeren, de belangrijkste determinanten van deze ontwikkeling en in het verlengde hiervan de mogelijkheden om (problematische) ontwikkeling bij te sturen. Er wordt onderzoek gestimuleerd naar de ontwikkeling van (problemen bij) de jeugd in de sociale context van gezin, leeftijdgenoten, wijk en school.

Medefinanciers van het programma zijn, behalve het FWOS, het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen, het Ministerie van Jeugd en Gezin, het Ministerie van Justitie, het Nederlands Centrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving, en de Stichting Kinderpostzegels.

De NWO-programmacommissie, waarin ook het FWOS is vertegenwoordigd, is belast met de algehele coördinatie en is verantwoordelijk voor de inhoudelijke begeleiding en coördinatie van het brede terrein van het programma.

De oproep tot het indienen van onderzoeksaanvragen is eind september 2009 uitgegaan. Op de sluitingsdatum waren 38 aanvragen ingediend. In 2010 wordt de onafhankelijke beoordelingscommissie samengesteld die de aanvragen beoordeelt en prioriteert, waarna advies volgt aan de NWO-programmacommissie die het besluit neemt. Voor de projecten op het terrein van het FWOS wordt een aangepaste procedure gevolgd. Daarbij maakt de NWO- beoordelingscommissie een eerste selectie, waarna de Commissie Wetenschapsbeleid van het FWOS de aanvragen prioriteert en met een advies naar de programmacommissie stuurt. De procedure zal omstreeks juni 2010 zijn afgerond. Verwachting is dat het vierjarige project in september 2010 kan starten.

2.3 De derde pijler: fundamenteel onderzoek in het kader van de HVS-leerstoel

In 2009 is flinke vooruitgang geboekt in de procedure rond de Henny Verhagen Stichting leerstoel. Op basis van de notitie die door de Henny Verhagen Stichting is geschreven in samenspraak met de beide financiers, het FWOS en GGz Eindhoven en De Kempen, werd in het najaar van 2009 een concept-structuurrapport afgerond door de structuurcommissie van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht, onder voorzitterschap van decaan prof.dr. W. Koops. Het concept is door de betrokken partijen becommentarieerd en wordt begin 2010 bewerkt tot een definitieve versie. Verwachting van de Universiteit Utrecht is dat de hele procedure voor de zomer van 2010 zal zijn afgerond.

De leerstoel zal bij de Capaciteitsgroep Algemene Sociale Wetenschappen worden gevestigd. De leeropdracht ligt op het onderzoeksterrein van de seksuele ontwikkeling van autochtone en allochtone jongeren. Culturele en etnische diversiteit vormt een van de speerpunten van het beleid van de Henny Verhagen Stichting die tot doel heeft om wetenschappelijk onderzoek en onderwijs ten behoeve van de gezondheidszorg te bevorderen. Zij doet dat onder meer door het vestigen van (bijzondere) leerstoelen. Op advies van het FWOS vindt goede afstemming plaats met de longitudinale projecten van ZonMw en NWO die (mede) door het FWOS worden gefinancierd.

2.4 De vierde pijler: ontwikkeling en implementatie in samenwerking met de Rutgers Nisso Groep (RNG)

In 2009 begon de praktische uitvoering van het samenwerkingscontract met de Rutgers Nisso Groep dat eind 2008 was afgesloten. In principe ging het om een

samenwerkingsovereenkomst voor vier jaar, met een evaluatiemoment aan het eind van het eerste jaar.

De RNG zal op basis van een door het FWOS te financieren project vóór aanvang van dat project een implementatieadvies uitbrengen, gevolgd door een implementatieplan bij afronding van het onderzoek. Het implementatieplan van de RNG bestaat uit basisactiviteiten die bij ieder onderzoek worden uitgevoerd, zoals factsheets of andere publieksvriendelijke versies van onderzoeksresultaten, persbericht, te woord staan van de pers door de afdeling Communicatie van RNG en verwijzing op de website van de RNG. Daarnaast kunnen, afhankelijk van doelstelling en doelgroepen en het terrein, zoals praktijk, beleid, of onderzoek, aanvullende activiteiten worden uitgevoerd. Het gaat bijvoorbeeld om de organisatie van een studiedag, het uitvoeren van aanvullend implementatieonderzoek, vertaling van informatie naar specifieke groepen intermediairs of einddoelgroepen. Ook kan het gaan om formuleren en verspreiden van beleidsaanbevelingen.

In mei 2009 is door de RNG in opdracht van het FWOS een studiemiddag georganiseerd rond het onderzoek van drs. R. Piternella, pedagoog en woonachtig in Aruba, die daar met financiering van het FWOS onderzoek heeft gedaan naar de seksuele ontwikkeling van jongeren, de (seksuele) opvoeding door de ouders en de communicatie tussen beide generaties. Op de studiemiddag zijn daarnaast ter vergelijking onderzoeksresultaten over allochtone jongeren in Nederland gepresenteerd.

Verder werden met de RNG voorbereidingen getroffen voor een studiedag over seksuele opvoeding van jonge kinderen, die in april 2010 zal plaatsvinden. Deze werkconferentie is een vervolg op de studiemiddag van november 2008 waarmee het onderzoek van dr. Channah Zwiép naar de seksuele opvoeding van jonge kinderen werd afgesloten. Bij die gelegenheid bleek dat de deelnemers veel behoefte hadden aan informatie en scholing op dit gebied.

Daarom werd in 2009 een klankbordgroep samengesteld van sleutelfiguren uit beleid en praktijk van jeugdzorg, kinderopvang en onderwijs, die meedenken over de verdere invulling en vormgeving van de studiedag. De ochtend wordt besteed aan presentatie van de nieuwste gegevens uit een door het FWOS gefinancierde update van het literatuuronderzoek uit 2003: *Seks in de groei* (De Graaf en Rademakers, 2003). Tevens zal een panel van deskundigen zich buigen over een aantal vragen die verzameld zijn door Ouders Online. De middag bestaat uit een tiental workshops voor diverse groepen professionals. Op basis van de update van het literatuuronderzoek wordt door de RNG ook een factsheet geproduceerd met feiten en cijfers over de seksuele ontwikkeling en seksuele opvoeding van kinderen van 0 tot 12 jaar.

2.5 De vijfde pijler: informatie en documentatie in samenwerking met RNG en IISG

Het FWOS is sinds het overlijden van dr. E. Brongersma eigenaar van de door hem nagelaten bibliotheek en archieven. Het gaat hier om een afgesloten collectie die in twee instituten is ondergebracht en daar wordt beheerd: de Rutgers Nisso Groep en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis. Een citaat uit het *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013*:

'Ter ondersteuning van de doelstelling stelt het FWOS de door dr. E. Brongersma nagelaten bibliotheek en zijn archieven ter beschikking voor wetenschappelijk onderzoek en hierop gebaseerde publicaties. Het FWOS doet dit door de verzameling in permanente bruikleen te geven en te houden bij twee wetenschappelijke instituten: de Rutgers Nisso Groep (RNG), rechtsopvolger van het NISSO te Utrecht en het Internationaal Instituut voor geschiedenis (IISG) te Amsterdam. Deze instituten beheren de verzameling volgens eisen die aan wetenschappelijk onderzoek en aan privacy worden gesteld.'

De deelcollectie die is ondergebracht bij de RNG is al ontsloten en voorzien van een uitvoerige inventarislijst. Sinds 2008 wordt het deel van de Brongersmacollectie dat op het IISG is ondergebracht, waaronder het biografisch archief en de seksuologische bibliotheek, fasegewijs ontsloten, gedocumenteerd en gecatalogiseerd door een freelance bibliothecaris-archivaris. Dit op basis van een offerte met plan van aanpak dat door de betreffende bibliothecaris is ingediend en door het bestuur in 2008 is goedgekeurd.

Er is door het FWOS-bestuur in 2009 besloten om een begeleidingscommissie in te stellen waarin het FWOS en de IISG zijn vertegenwoordigd. Verwachting is dat de werkzaamheden najaar 2011 zullen zijn afgerond.

2.6 De zesde pijler: online informatie voor onderzoekers en professionals

Eind 2009 werd de eerste digitale nieuwsbrief van het FWOS verzonden. Het is de bedoeling dat deze minimaal twee keer per jaar naar relaties wordt verzonden en verder beschikbaar is voor bezoekers van de site.

Daarnaast werd het afgelopen jaar door de webmaster in samenspraak met bestuur gewerkt aan de verdere uitbouw van de nieuwsrubriek met nieuws en wetenswaardigheden van zowel FWOS als derden, waaronder ministeriële beleidsnotities, zoals de *Beleidsbrief Seksuele gezondheid* van staatssecretaris dr. J. Bussemaker, alsook nieuws uit de media op het terrein van het FWOS.

Voorts werden aankondigingen van congressen op de site gezet, en van de samenwerking tussen het FWOS en NWO in juni 2009, gevolgd door oproepen tot het indienen van subsidieaanvragen bij cofinanciers NWO en ZonMw.

Een overzicht van lopende, nieuwe en afgesloten projecten wordt inmiddels enkele keren per jaar geactualiseerd. Verslagen van congressen kunnen gedownload worden, evenals de jaarverslagen van het FWOS en recent het nieuwe Programma Wetenschapsbeleid.

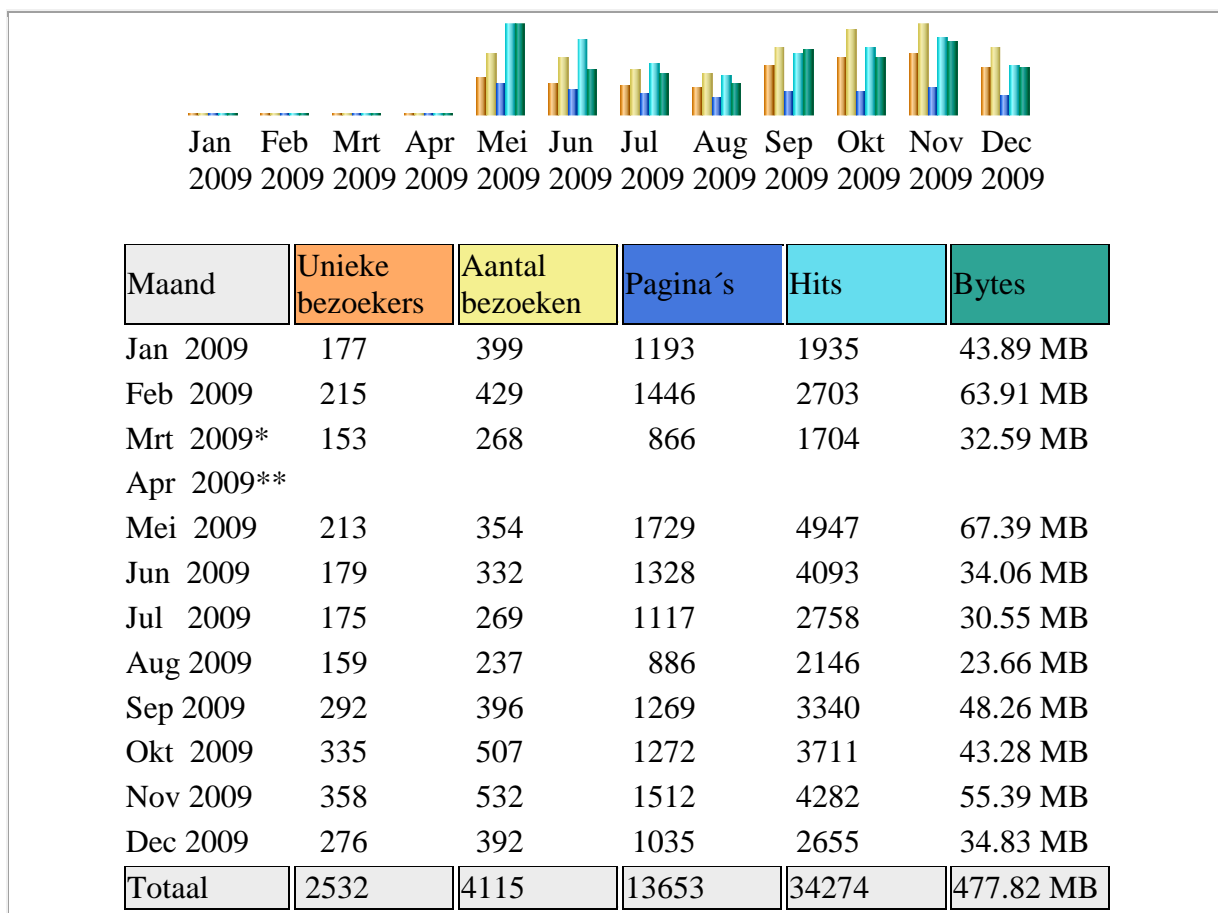
Er is inmiddels ook ervaring opgedaan met webaanmeldingsformulieren voor congressen die het FWOS mede organiseert.

Tenslotte kon najaar 2009 vermeld worden dat de fiscus de ANBI-status opnieuw had toegekend aan het FWOS, zodat het betreffende ANBI-logo als een keurmerk op de betreffende webpagina voor donateurs kon worden geplaatst. De aftrekbaarheid van giften aan het FWOS voor de belasting is hiermee opnieuw bevestigd.

De in 2008 vernieuwde website bleek ook in 2009 in vergelijking met voorgaande jaren veel bezoekers te trekken (zie tabel 2). In totaal bezochten 2532 bezoekers de site, vooral in het laatste kwartaal was het druk. Dat hing waarschijnlijk voor een deel samen met de NWO-call van het *Programma Jeugd en Gezin* die eind september uitging en ook op de FWOS-website stond vermeld. Daarnaast werd ook het *Jaarverslag 2008* in oktober op de website geplaatst. Een eerste aankondiging in november/december van de conferentie over seksuele opvoeding van jonge kinderen trok waarschijnlijk ook de nodige bezoekers.

Tabel 2. Maandelijks aantal bezoekers in 2009 op website FWOS

www.fwos.nl

* geregistreerd tot en met 23 maart 2009

** geen gegevens bekend i.v.m. nieuw webadres fwos.nl (oud: fondsseksualiteit.nl)

Uitleg termen

Unieke bezoekers = uniek aantal personen dat onze website heeft bezocht

Aantal bezoeken = aantal bezoeken aan de website

Pagina's = aantal pagina's dat werd bekeken door de bezoekers

Hits = aantal pagina's en bestanden (plaatjes, pdf-jes) die worden 'verzonden' door de webserver naar de bezoeker; 1 pagina met 3 plaatjes levert dan bijvoorbeeld 4 hits op

Bytes = het totale verkeer in MB (als iemand een pdf opvraagt van 2MB levert dat 2MB verkeer op)

Vergelijking en prognose

In 2008 trokken we minimaal 2111 unieke bezoekers (gemeten vanaf februari 2008)

In 2009 telden we 2532 unieke bezoekers = 20% meer bezoekers dan 2008.

Prognose voor 2010: 3.165 unieke bezoekers = 25% meer bezoekers.

Bron: Omnia Interactive Weesp | www.omniainteractive.nl | 17 januari 2010

3. Subsidies voor onderzoeks- en implementatieprojecten in 2009

Hieronder zoals gebruikelijk een overzicht van gesubsidieerde projecten in 2009. De projecten vallen onder een van beide onderzoekslijnen c.q. deelprogramma's waaruit het onderzoeksprogramma van het FWOS bestaat.

- De seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen in breed perspectief
- Sociaal-culturele contexten van seksualiteit en seksuele gezondheid van kinderen en jongeren

3.1 De seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen in breed perspectief

Projecten binnen deze onderzoekslijn hebben betrekking op de seksuele ontwikkeling van het kind in directe interactie met de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling (breed perspectief). De ontwikkeling binnen de directe leefomgeving (ouders, gezin) wordt bestudeerd.

Nieuwe onderzoeksprojecten in 2009

3.1.1 *Tracing trajectories in the Sexual Development of Youth: An approach based on the theory of complex dynamic systems*

<i>Opdrachtgever</i>	ZonMw
<i>Financier</i>	FWOS
<i>Financiering</i>	€ 257.000
<i>Projectleiding</i>	Prof.dr. P. van Geert (Klinische en ontwikkelingspsychologie, RUG)
<i>Uitvoering</i>	Mw drs. M. Boelhouwer (RUG); drs. F. de Groot (GGD Groningen); mw W. Dalenberg, Msc (onderzoeksmedewerker RUG)
<i>Looptijd</i>	April 2009 tot maart 2013
<i>Doelstelling</i>	Er is een empirisch, theoretisch en klinisch doel. Het empirische doel is het in kaart brengen van de seksuele ontwikkeling in relatie tot de additionele aspecten van interactionele en emotionele ontwikkeling. Het theoretisch en methodologisch raamwerk is de theorie van de complexe dynamische systemen. Het theoretisch doel is om een model te construeren van ontluikende en zich ontwikkelende seksualiteit dat dynamisch is en opgezet vanuit het actorperspectief. Het klinische doel is de mogelijkheid exploreren van een e-counseling type van interventie dat jongeren behulpzaam kan zijn bij een gezond verloop van de seksuele ontwikkeling.
<i>Toelichting</i>	Dit project is het eerste dat is voortgekomen uit de samenwerking tussen het FWOS en ZonMw. Het wordt uitgevoerd in het kader van het ZonMw-programma <i>Seksuele gezondheid van de jeugd</i> en het deelprogramma 1 van FWOS. In het onderzoek wordt gebruik gemaakt van een time-serial design in de vorm van webdagboeken die worden ingevuld door autochtone en allochtone kinderen en jongeren gedurende bepaalde periodes; daarnaast wordt ter vergelijking een cross-sectionele studie uitgevoerd bij enkele duizenden jongeren om te controleren voor eventuele invloeden die het invullen van de dagboeken kan hebben op de 'gewone seksuele ontwikkeling'.
<i>Producten</i>	Internationale wetenschappelijke publicaties

3.1.2 Literatuuronderzoek 'Seks in de groei – update anno 2009'

<i>Financiering</i>	€ 40.000
<i>Projectleiding</i>	Mw dr. C. Wijsen (RNG) en mw dr. J. Rademakers (NIVEL)
<i>Uitvoering</i>	Mw drs. H. de Graaf (RNG)
<i>Looptijd</i>	Maart 2009 tot april 2010
<i>Doelstelling</i>	Op basis van een uitgebreide literatuurstudie wordt een update gegeven van nieuwe wetenschappelijke inzichten over de seksuele ontwikkeling van kinderen en trends in onderzoek.
<i>Toelichting</i>	De search richt zich op de wetenschappelijke onderzoeksliteratuur na verschijnen van het rapport <i>Seks in de groei</i> (De Graaf en Rademakers, 2003) en beslaat de periode 2001 tot 2009. Daarbij gaat het zowel om nieuwe theoretische ontwikkelingsmodellen die worden gehanteerd met betrekking tot seksualiteit van kinderen als om thema's en trends in de wetenschappelijke literatuur over seksuele ontwikkeling en opvoeding van kinderen. Er wordt verder gekeken naar welke typen onderzoek de laatste jaren hebben plaatsgevonden en wat voor nieuwe inzichten die hebben opgeleverd. Ook invloedrijke factoren als de media en peers krijgen aandacht. Op basis van deze update zullen aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden geformuleerd.
<i>Producten</i>	Een Engelstalige wetenschappelijke publicatie en een factsheet / voorlichtingsbrochure

Lopende onderzoeksprojecten in 2009 en verder

3.1.3 Prolactine gerelateerde bijwerkingen van antipsychotica bij jongeren. Effecten op de botopbouw en op de seksuele en puberteitsontwikkeling

<i>Financiering</i>	€ 27.500 (cofinanciering)
<i>Projectleiding</i>	Drs. I.W. de Groot (Symforagroep Amersfoort)
<i>Promotor</i>	Prof.dr. H. Buitelaar (Kinder- en Jeugdpsychiatrie, RU Nijmegen)
<i>Uitvoering</i>	Mw Y. Roke, psychiater (Symfora Groep Amersfoort in samenwerking met Radboud Universiteit Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Erasmus MC Sophia Kinderziekenhuis en Meander MC)
<i>Looptijd</i>	Najaar 2006 tot najaar 2010
<i>Doelstelling</i>	Onderzoek naar de mogelijk negatieve bijwerkingen van veelgebruikte antipsychotica bij jongeren met psychiatrische stoornissen. Het gaat met name om het toetsen van in de literatuur gevonden aanwijzingen dat bedoelde antipsychotica een stijging van de prolactinespiegels in het bloed veroorzaken, hetgeen een remmend effect heeft op de geslachtshormoonspiegels, en daarmee op de lichamelijke en seksuele ontwikkeling, te weten de botontwikkeling, het intreden van de puberteit en van libido (zin in seks) en de mogelijkheid tot orgasme. Beoogd wordt 70 vroeg-puberale jongens en meisjes met stoornissen in het autismespectrum gedurende enkele jaren (meerdere meetmomenten) te volgen om de veronderstelde negatieve effecten vast te stellen (of de hypothese te falsificeren).
<i>Toelichting</i>	De resultaten van het onderzoek kunnen consequenties hebben voor de klinische praktijk en nader inzicht geven in de fysiologische kanten van de seksuele ontwikkeling.
<i>Producten</i>	Internationale artikelen, dissertatie, voorlichtingsmateriaal

Afgeronde onderzoeksprojecten in 2009

3.1.4 De psychoseksuele ontwikkeling van kinderen met een atypisch genderrolgedrag in de kindertijd

<i>Financiering</i>	€ 69.335
<i>Projectleiding</i>	Mw prof.dr. P.T. Cohen-Kettenis, VUmc
<i>Uitvoering</i>	Drs. Th. Steensma
<i>Looptijd</i>	Eind 2007 tot begin 2009
<i>Doelstelling</i>	Inzicht krijgen in de processen/factoren die een rol spelen bij het al dan niet voortduren van de genderdysforie na de kindertijd (deelonderzoek 1). Zicht krijgen op de psychoseksuele ontwikkeling van niet-klinische kinderen die wel enig atypisch genderrolgedrag vertonen (deelonderzoek 2).
<i>Toelichting</i>	In deelonderzoek 1 gaat het om kinderen die door hun ouders werden aangemeld met genderdysforie en waarvan de ontwikkeling longitudinaal gevolgd is middels herhaalde metingen in de periode van 9 tot 16 jaar. De analyse van de longitudinale data sluit ten dele aan bij de analyse van een grootschalig onderzoek van Erasmus MC, waarin enkele vragen over het thema zijn opgenomen. De producten zullen bestaan uit twee artikelen, respectievelijk over de klinische en epidemiologische gegevens.
<i>Producten</i>	Twee internationale publicaties en een psycho-educatieve voorlichtingsbrochure voor professionals

Implementatie- en informatieprojecten in 2009 en verder

3.1.5 NVVS-studiedag Pornificatie van de samenleving? Op 6 maart 2009 in Antwerpen

<i>Financiering</i>	€ 3.000 (cofinanciering)
<i>Coördinatie</i>	NVVS
<i>Spreekers</i>	Onder anderen dr. C. Wouters, dr. P. Nikken en mw drs. H. de Graaf
<i>Deelnemers</i>	NVVS-leden
<i>Doelstelling</i>	De stand van zaken van wetenschappelijk onderzoek over dit onderwerp bundelen: wat weten we echt over pornificatie en de gevolgen daarvan, en wat is de kwaliteit van deze kennis.
<i>Product</i>	Themanummer Tijdschrift voor Seksuologie

3.1.6 Studiedag 'Seksuele opvoeding bij jonge kinderen: gewoon doen' 23 april 2010 te Utrecht

<i>Financiering</i>	€ 36.827
<i>Projectcoördinatie</i>	RNG
<i>Uitvoering</i>	RNG/FWOS/voorbereidingsgroep van experts uit diverse gremia
<i>Vorbereidingstijd</i>	November 2009 tot april 2010
<i>Deelnemers</i>	Uit management, beleid en praktijk van kinderopvang, basisonderwijs, Pedagogische centra, Centra voor jeugd en gezin, GGD'en, Sense
<i>Spreekers</i>	Mw drs. H. de Graaf, mw drs. S. van der Doef en anderen in het plenaire deel en workshopleiders in het middagedeelte.

<i>Doelstelling</i>	Bespreken van nieuwe inzichten rondom de seksuele ontwikkeling van 0 tot 12-jarigen en implicaties hiervan voor beleid en praktijk. Aandachtspunten formuleren voor verdere inbedding van resultaten in de praktijk voor beleidsmakers en professionals in onderwijs, jeugdwelzijn, jeugdzorg en opvoeding.
<i>Producten</i>	Factsheet, brochure

3.2 Sociaal-culturele contexten van seksualiteit en seksuele gezondheid van kinderen en jongeren

Nieuwe onderzoeksprojecten in 2009

3.2.1 Vervolgstudie 'Verschuivende leeftijdsgrenzen in de zedenwetgeving'

<i>Financiering</i>	€ 41.422
<i>Projectleiding</i>	Prof.dr. M. Moerings (Strafrecht en criminologie, UL)
<i>Uitvoering</i>	mr.drs. J. Gooren
<i>Looptijd</i>	Februari 2009 tot maart 2010
<i>Doelstelling</i>	Het onderzoek is een vervolg op de pilot study uit 2008. In het huidige onderzoek ligt meer de nadruk op handhaving. Doel is om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop aan de opsporing en vervolging gestalte wordt gegeven. Naast aandacht voor de formele regels dient er ook aandacht te zijn voor de meer impliciet gehanteerde regels.
<i>Toelichting</i>	Betekenis en meerwaarde van dit onderzoek is gelegen in de fundamentele vraag in hoeverre de overheid grenzen mag stellen (en strafrechtelijk mag ingrijpen) als het gaat om seksuele handelingen die zich in de relationele sfeer van adolescenten afspelen. De spanningsverhouding tussen ongewenste inmenging en effectieve bescherming wordt in dit onderzoek getoetst aan de achterliggende beginselen van de strafbaarstelling.
<i>Producten</i>	Onderzoeksrapport en twee artikelen in vaktijdschriften

3.2.2 Vervolgstudie 'Seksualisering: reden tot zorg?'

<i>Financiering</i>	€ 6.100
<i>Projectleiding</i>	Dr. P. Nikken (Nji)
<i>Uitvoering</i>	Dr. P. Nikken (Nji), mw drs. H. de Graaf (RNG)
<i>Looptijd</i>	Oktober 2009 tot mei 2010
<i>Doelstelling</i>	Inzicht krijgen in het verband tussen mediagebruik en seksuele houding en gedrag.
<i>Toelichting</i>	Dit onderzoek is een vervolg op de surveystudy van RNG en Nji bij ruim 1000 jongeren en hun ouders in 2008 (gefinancierd door het ministerie van OCW). Deze jongeren van destijds worden opnieuw bevraagd via een online enquête naar hun mediagebruik (met name geseksualiseerde media) en media-attitudes, hun relaties met hun vrienden en ouders en hun seksuele attitudes en gedragingen.
<i>Producten</i>	Onderzoeksrapport, voorlichtingsmateriaal

Lopende onderzoeksprojecten in 2009 en verder

3.2.3 *Relationele en seksuele ontwikkeling van jongeren en jongvolwassenen met cerebrale parese (CP)*

<i>Financiering</i>	€ 30.000, cofinanciering met Kinderrevalidatiefonds Rotterdam en Johanna Kinderfonds.
<i>Projectleiding</i>	Mw dr. M. Roebroek (Afdeling Revalidatie, Erasmus MC)
<i>Promotor</i>	Prof.dr. H.J. Stam, (Afdeling Revalidatie, Erasmus MC, Rotterdam)
<i>Uitvoering</i>	Mw drs. D.J.H.G. Wiegerink (Erasmus MC)
<i>Looptijd</i>	November 2007 tot november 2010 bij een 0,4 aanstelling
<i>Doelstelling</i>	Doel is om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van intimiteit, seksualiteit en seksuele relaties bij jongeren met CP, alsmede in de factoren die daarbij van belang zijn. Het betreft analyse en rapportage van gegevens die reeds zijn verkregen uit een prospectief longitudinaal onderzoek bij jongvolwassenen met CP. Gekeken wordt naar de gevolgen van deze aangeboren hersenaandoening, met lichte of meer ernstige motorische stoornissen voor de sociaal-seksuele ontwikkeling.
<i>Toelichting</i>	Tot nu toe beschikbare gegevens wijzen uit dat jongeren met cerebrale parese in het aantal sociale en vriendschapsrelaties vergelijkbaar zijn met leeftijdgenoten, maar dat ze minder ervaring hebben met dating, romantische afspraakjes en met intieme en seksuele relaties. Eerste doel van het project is om inzicht te krijgen in problemen die CP-jongeren hebben in het aangaan en beleven van intieme en seksuele relaties; en in de wijze waarop de overgang van vriendschapsrelaties naar intieme en seksuele relaties verloopt. Ook de rol van seksuele zelfwaardering, vertrouwen op eigen kracht om dingen te bewerkstelligen en omgevingsfactoren als internet worden erbij betrokken. Het tweede doel is om voor deze thema's een praktisch informatieaanbod te ontwikkelen voor behandelaars in de revalidatie.

3.2.4 *Seksualiteit onder de zestien: codes en praktijken in Nederland na 1945*

<i>Financiering</i>	€ 169.000
<i>Projectleiding</i>	Prof.dr. A. Heerma van Voss (UU)
<i>Uitvoering</i>	Dr. C. Wouters (UU)
<i>Looptijd</i>	Najaar 2004 tot eind 2010 bij een 0,37 aanstelling
<i>Doelstelling</i>	Inzicht krijgen in: <ol style="list-style-type: none">de veranderingen in de maatschappelijke codes inzake de lichamelijke nieuwsgierigheid en seksuele verlangens van jongeren;de veranderingen in de codes voor de omgang tussen ouders en kinderen;de veranderingen in de codes voor de omgang tussen mannen en vrouwen;de verhouding tussen de codes en de feitelijke gedragingen van jongeren.
<i>Toelichting</i>	Het thema van de naoorlogse maatschappelijke veranderingen heeft niet alleen betrekking op seksueel gebied, maar ook en vooral op opvoedkundig terrein: de verhouding ouders-kinderen, de verhouding tussen de meer en minder machtigen, en de algemene democratiseringstendensen als context voor de veranderde en veranderende seksuele opvoeding.

3.2.5 Empirisch onderzoek naar de seksualiteit van jongeren op Aruba

<i>Financiering</i>	€ 42.757
<i>Promotor</i>	Prof.em.dr. C. Hamelink (UvA)
<i>Uitvoering</i>	Drs. W.R. Piternella (Aruba)
<i>Looptijd</i>	2002 tot 2010
<i>Doelstelling</i>	Inzicht krijgen in de seksualiteit van jongeren binnen een traditionele allochtone cultuur, die inmiddels een belangrijke rol speelt in de Nederlandse samenleving.
<i>Toelichting</i>	Dit onderzoek vormt een onderdeel van een dissertatie over jeugdseksualiteit, waarin de Arubaanse gegevens worden vergeleken met gegevens van Curaçao en Nederland. De onderzoeker combineert zijn jarenlange praktijkervaring als gezinsconsulent op Curaçao en Aruba met de gegevens uit zijn empirisch onderzoek. Hij beschrijft ondermeer de moeilijkheden in de interactie tussen de seksen en in de communicatie tussen ouders en jongeren. Dit in het kader van de overgangssituatie van een traditionele naar een meer moderne cultuur. Vooral de (aanzet tot) theorievorming over seksualiteit en seksuele opvoeding in een overwegend traditionele samenleving, die uit dit onderzoek kan voortkomen, wordt door het Fonds van belang geacht. Dit onder andere om meer inzicht te krijgen in vergelijkbare opvoedingssituaties en opvoedingspraktijken in ons land.
<i>Producten</i>	Dissertatie

Implementatie- en informatieprojecten in 2009 en verder

3.2.6 Studiemiddag 'Seksualiteit en relaties van allochtone jongeren' op 27 mei 2009 te Utrecht

<i>Financiering</i>	€ 13.000
<i>Projectcoördinatie</i>	RNG
<i>Uitvoering</i>	RNG/FWOS
<i>Vorbereidingstijd</i>	Februari tot mei 2009
<i>Deelnemers</i>	Professionals uit beleid en praktijk van onderwijs en jeugdzorg, specifiek gericht op allochtonen.
<i>Spreekers</i>	Drs. R. Piternella, orthopedagoog (Aruba) en anderen.
<i>Doelstelling</i>	Kennisoverdracht aan de hand van onderzoeksresultaten van het promotieonderzoek van de heer Piternella.

3.2.7 Studiedag 'Seksualiteit en seksuele opvoeding van allochtone jongeren', najaar 2010

<i>Financiering</i>	Bedrag nog onbekend
<i>Projectcoördinatie</i>	RNG
<i>Uitvoering</i>	RNG/FWOS
<i>Vorbereidingstijd</i>	December 2009 tot september 2010 door een expertcommissie
<i>Deelnemers</i>	Professionals uit beleid en praktijk van onderwijs en jeugdzorg en jongeren zelf
<i>Spreekers</i>	Nog niet bekend
<i>Doelstelling</i>	Kennisoverdracht aan professionals en jongeren zelf.

3.2.8 Wetenschappelijke informatie en documentatie IISG

<i>Financiering</i>	€ 180.000
<i>Projectcoördinatie</i>	IISG
<i>Uitvoering</i>	L. Leeuwenberg (freelance)
<i>Begeleidingscie.</i>	Dr. Th. van der Meer (voorz.), J. Hofman (IISG), A. van der Steur
<i>Looptijd</i>	Januari 2008 tot oktober 2011
<i>Producten</i>	Een geheel ontsloten Brongersma archief en bibliotheek die toegankelijk is voor onderzoekers via de catalogus van het IISG

Onderzoeksprojecten in voorbereiding voor 2010

3.2.9 Vervolgonderzoek 'Seks onder je 25^e – kwalitatief deelonderzoek onder allochtone jongeren'

<i>Financiering</i>	€ 100.000 van FWOS (cofinanciering met ZonMw)
<i>Projectleiding</i>	Mw drs. H. de Graaf (RNG), drs. J. Poelman (Soa Aids Nederland)
<i>Uitvoering</i>	Onbekend
<i>Looptijd</i>	Maart 2010 tot maart 2012
<i>Doelstelling</i>	Vaststellen hoe het staat met de seksuele gezondheid van allochtone jongeren tussen 12 en 21 jaar.
<i>Toelichting</i>	Dit kwalitatieve deelonderzoek vindt plaats in de context van het epidemiologisch vervolgonderzoek <i>Seks onder je 25^e</i> dat om de vijf jaar wordt uitgevoerd. Het is enerzijds bedoeld als verdieping van de kwantitatieve epidemiologische vragen, anderzijds als verbreding door toevoegen van kwalitatieve interviewvragen die in het hoofdonderzoek niet worden gesteld. Het kwalitatieve onderzoeksdeel vindt plaats nadat de dataverzameling en –analyse van het grote onderzoek is afgerond.
<i>Producten</i>	Onderzoeksrapport, artikelen, voorlichtingsmateriaal

3.2.10 De ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties van kinderen en jongeren

<i>Financiering</i>	€ 350.000 van FWOS (cofinanciering met NWO)
<i>Projectleiding</i>	Onbekend
<i>Uitvoering</i>	Onbekend
<i>Looptijd</i>	September 2010 tot september 2014
<i>Doelstelling</i>	Bestudering van de seksuele ontwikkeling in interactie met de leefomgeving (gezin, school, peers) en sociaal-culturele invloeden
<i>Producten</i>	Onderzoeksrapport(en), internationale publicaties

3.2.11 Bijzondere leerstoel 'Seksuele ontwikkeling van allochtone en autochtone jongeren'

<i>Financiering</i>	€ 200.000 van FWOS (cofinanciering met GGz Eindhoven)
<i>Hoogleraar</i>	onbekend
<i>Uitvoering</i>	aio, nog onbekend
<i>Looptijd</i>	September 2010 tot september 2015
<i>Doelstelling</i>	De vestigende instantie voor deze bijzondere leerstoel is de Henny Verhagen Stichting. Deze stichting heeft als missie het bijdragen aan de (wetenschappelijke) kennis over psychosociale ontwikkeling en het belang van diversiteit (sekse, gender, etniciteit en de interacties

hiertussen) voor deze ontwikkeling, met als uiteindelijk doel de vertaling van deze kennis voor gebruik binnen de praktijk van de gezondheidszorg.

Toelichting

Met de onderhavige leerstoel wil de HVS samen met de financiers de kennis over de seksuele ontwikkeling als onderdeel van de sociaal-emotionele ontwikkeling van jeugdigen stimuleren. Deze kennis is van groot belang voor de praktijk van de hulpverlening, en kan ook worden ingezet voor verbetering van preventie en behandeling van seksuele problemen bij jongeren. Dit wordt van groot belang voor deze praktijk geacht, omdat gefundeerde kennis over seksuele ontwikkeling van jeugdigen – in het bijzonder de diversiteit van ontwikkelingstrajecten, die zich hierbij kan voordoen – tot nu toe voor een groot deel ontbreekt.

Tabel 3. Overzicht van afgesloten en lopend onderzoek in 2009 en onderzoek in voorbereiding

1. De seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen in breed perspectief	
<i>Lopend</i>	<i>Afgerond</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Prolactine gerelateerde bijwerkingen van antipsychotica op de puberteitsontwikkeling - Tracing trajectories in the sexual development of Youth 	<ul style="list-style-type: none"> - Psychoseksuele ontwikkeling van kinderen met atypisch genderrol gedrag (2009) - Update Seks in de groei (2009)
2. Sociaal-culturele contexten van seksualiteit en seksuele gezondheid van kinderen/ jongeren	
<i>Lopend</i>	<i>In voorbereiding</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Seksualiteit onder de zestien, codes en praktijken in Nederland na 1945 - Seksualiteit van jongeren op Aruba - Relationale en seksuele ontwikkeling van jongeren met CP - Vervolgonderzoek Seksualisering: reden tot zorg? - Vervolgonderzoek Verschuivende leeftijdsgrenzen 	<ul style="list-style-type: none"> - Seks onder je 25^e (deelonderzoek allochtonen), met ZonMw - Leerstoel Seksuele ontwikkeling allochtone / autochtone jongeren, met GGz Eindhoven - Ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties bij kinderen en jongeren, met NWO

Tot slot

Het geheel van de projecten overziend kan vastgesteld worden dat er op het gebied van onderzoek in het afgelopen jaar vier nieuwe onderzoeksprojecten zijn gestart, drie nog lopen, twee projecten zijn afgerond en drie grote onderzoeksprojecten in voorbereiding zijn. Op het gebied van informatie en implementatie zijn twee informatie-/implementatieprojecten afgesloten, er is een lopend project en er zijn twee implementatieprojecten in voorbereiding. In totaal werden in 2009 subsidies gereserveerd, toegekend of voortgezet ten behoeve van zeventien projecten, drie meer dan in het jaar daarvoor.

Net als in 2008 zien we ook nu weer dat het aantal projecten binnen de eerste onderzoekslijn achterblijft bij de lopende projecten en projecten in voorbereiding binnen de tweede onderzoekslijn.

4. Bestuur en commissies

Het afgelopen jaar kan gekenschetst worden als het jaar waarin veel bestuurlijke veranderingen tot stand kwamen. Achtereenvolgens worden besproken de geplande en gerealiseerde wijzigingen in de bestuurssamenstelling, de samenstelling van de diverse commissies, en de werkzaamheden van de bestuursleden in interne en externe commissies.

4.1 Bestuurssamenstelling

In de loop van 2009 werd met enkele geïnteresseerde kandidaat-bestuursleden een gesprek gevoerd, met het oogmerk eind 2009 het bestuur weer op volle sterkte te brengen. Daarmee konden de vele en gecompliceerde taken beter verdeeld worden. Dit resulteerde in het toetreden van drie nieuwe bestuursleden. De heer C.A.A. Steeman trad toe als beoogd penningmeester. Zijn financiële achtergrond en bestuurlijke ervaring maakten hem voor deze functie zeer geschikt. Afgesproken werd dat hij na een inwerkperiode het penningmeesterschap in 2010 zou overnemen van mw drs. N. van Son-Schoones, secretaris, die tevens de functie van penningmeester tijdelijk vervulde. Als gewoon lid traden toe: mw. dr. S.N. Brilleslijper-Kater, orthopedagoog en als senior onderzoeker werkzaam bij het universitair medisch centrum van de Radboud Universiteit Nijmegen; en de heer drs. M. von Bönninghausen tot Herinkhave, psycholoog, parttime werkzaam bij de Hogeschool Utrecht en verder werkzaam in eigen bedrijf.

Dr.mr. C.J. Straver trad per 1 mei af als bestuurslid. Voorzitter prof.mr. C. Kelk was bereid nog enige tijd als voorzitter aan te blijven, gezien de vele taken waar het bestuur voor stond.

Per 31 december 2009 zag de bestuurssamenstelling er als volgt uit:

Prof.mr. C. Kelk, voorzitter

Drs. P.Th. van Eeten, vice-voorzitter

Mw drs. N. van Son-Schoones, secretaris-penningmeester

Mw prof.dr. M. du Bois-Reymond, lid

Drs. M. von Bönninghausen tot Herinkhave, lid

Mw dr. S.N. Brilleslijper-Kater, lid

Dr. Th. van der Meer, lid

Dhr. C.A.A. Steeman, lid (per 1 februari 2010 penningmeester)

4.2 Taken van bestuurscommissies

Er zijn vier permanente commissies, bestaande uit bestuursleden en waar relevant aangevuld met enkele externe leden: de Commissie Wetenschapsbeleid, de Commissie Informatie en Implementatie, de Commissie Collectiebeheer en de Commissie Vermogensbeheer.

De Commissie Wetenschapsbeleid adviseert het bestuur op het terrein van wetenschapsbeleid, prioritering van onderzoeksthema's en het opstellen van meerjarenprogramma's. Binnen deze commissie is ook het nieuwe *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013* tot stand gekomen. Verder heeft de commissie de taak om het bestuur te adviseren over subsidieaanvragen op basis van het oordeel van externe referenten, wederhoor van onderzoekers en het interne oordeel van de commissie.

De Commissie Informatie en Implementatie

Vanuit deze commissie worden met name de contacten onderhouden met de Rutgers Nisso Groep, de formele samenwerkingspartner als het gaat om ontwikkeling en implementatie. De commissie heeft een regiefunctie waar het implementatieactiviteiten betreft in het verlengde van onderzoek, alsmede het in de openbaarheid treden van het FWOS.

Tevens worden van hieruit ook de werkzaamheden voor de website aangestuurd. Een belangrijke taak is om de implementatie van onderzoeksresultaten op verschillende manieren te doen uitvoeren, in het algemeen in samenwerking met anderen, meer specifiek in dit geval met samenwerkingspartner Rutgers Nisso Groep. Bijvoorbeeld door zorg te dragen voor verspreiding van onderzoeksrapporten en doen opstellen en verspreiden van factsheets als resultaat van afgesloten onderzoeksprojecten. Maar ook de organisatie van studiedagen, expertmeetings en dergelijke vallen daaronder. Van belang is verder het onderhouden van contacten met de media en het bijhouden van een lijst met voor het FWOS belangrijke media en journalisten. Een andere taak is de verdere vernieuwing van de website gestalte te geven met relevante informatie voor verschillende doelgroepen en aankondiging van subsidierondes.

De Commissie Collectiebeheer

Deze commissie heeft tot taak de werkzaamheden van de freelance bibliothecaris aangaande de inventarisering en ontsluiting van de Brongersmacollectie op het IISG te begeleiden en de kwaliteit ervan te bewaken. De commissie fungeert tevens als intermediair tussen FWOS-bestuur en IISG c.q. de bibliothecaris.

De Commissie Vermogensbeheer

De commissie adviseert het bestuur over het financieel beleid, op basis van regelmatig overleg met de vermogensbeheerders van ABN-AMRO en Staalbankiers. Belangrijke taak is het bewaken van de vermogensontwikkeling en het voeren van een risicomijdend beleid op basis van het risicoprofiel dat in het bestuur is vastgelegd.

4.3 Werkzaamheden in bestuurscommissies in het verslagjaar

In 2009 kwam het bestuur vier maal bij elkaar. Omdat de bestuursleden ook het afgelopen jaar onbezoldigd een grote hoeveelheid taken moesten vervullen, en dit een zware belasting met zich meebracht, werd besloten om in interne commissies ook met externe adviseurs te gaan werken die bijvoorbeeld specifieke expertise op bepaalde thema's hebben. Zij kunnen met name worden ingezet bij de twee commissies waar het meeste werk wordt verzet: de Commissie Wetenschapsbeleid en de Commissie Informatie en Implementatie.

Commissie Wetenschapsbeleid

Vier maal kwam deze commissie bijeen onder voorzitterschap van mw drs. N. van Son-Schoones, met daarnaast als commissieleden drs. P. van Eeten, mw prof.dr. M. du Bois-Reymond en vanaf september 2009 dr. Th. van der Meer en mw dr. S. Brillleslijper-Kater. Gezien de vele taken van de commissieleden (advisering aan bestuur over onderzoeksbeleid en -programmering, beoordeling en advisering van subsidieaanvragen, zitting nemen in begeleidingscommissies, voortgang bespreken van de diverse projecten, *calls* uitzetten en contacten onderhouden met referenten en onderzoekers) werd afgesproken dat in 2009 enkele externe commissieleden gezocht zouden worden die de commissie zouden kunnen versterken. Eind 2009 zijn prof.dr. W.G.J. Duyvendak (Sociologie en antropologie, UvA) en mw dr. M'charek (Sociologie en antropologie/ FNWI, UvA) gevraagd om als externe commissieleden toe te treden. Begin 2010 hebben beiden toegezegd. Drs. Van Eeten besloot eind 2009 om de commissie te verlaten wegens drukke werkzaamheden, zowel binnen als buiten het FWOS. Ook mw drs. Van Son-Schoones wilde na zeven jaar voorzitterschap de scepter graag overdragen aan een opvolger. Mw prof.dr. Du Bois-Reymond was bereid om het voorzitterschap met ingang van 2010 op zich te nemen.

Commissie Informatie en Implementatie

De commissie vergaderde drie maal, onder voorzitterschap van drs. P. van Eeten en bestond verder uit mw drs. N. van Son-Schoones, en de webmaster van het FWOS die als

extern adviseur fungeert. Er werd versterking gezocht en halverwege 2009 gevonden in de persoon van drs. A. Benavides, psycholoog die als extern commissielid deelneemt aan de vergaderingen. Hij zal zich vooral bezighouden met de coördinatie van implementatieprojecten binnen de onderzoekslijn *Seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen*. Het nieuwe bestuurslid drs. M. von Bönninghausen trad eveneens toe tot deze commissie. Zijn aandachtsgebied is de implementatie binnen de tweede onderzoekslijn *Sociaal-culturele contexten van seksualiteit en seksuele gezondheid van kinderen en jongeren*.

De commissie produceerde in het verslagjaar een eerste *Programma Informatie- en Implementatiebeleid*, met daarin een planmatige aanpak van de verschillende programmaonderdelen, waaronder ook de verdere uitbouw van de website.

Commissie Collectiebeheer

De werkzaamheden van de freelance bibliothecaris die de collectie van dr. E. Brongersma inventariseert en ontsluit in het documentatiecentrum van het IISG worden begeleid door de Commissie Collectiebeheer. De commissie bestaat uit bestuurslid dr. Th. van der Meer (voorzitter), oud-bestuurslid en extern adviseur, de heer A. van der Steur, en drs. J. Hofman, hoofd Taakgroep archieven van het IISG.

In 2009 heeft het bestuur met de bibliothecaris afgesproken, en dit ook schriftelijk vastgelegd, dat aan de begeleidingcommissie wordt gerapporteerd in de vorm van kwartaalrapportages die in halfjaarlijkse bijeenkomsten met de begeleidingscommissie worden besproken. Daardoor krijgt het bestuur wat meer zicht op de voortgang van de werkzaamheden, die in 2011 behoren te worden afgerond.

Commissie Vermogensbeheer

De commissie bestond in 2009 uit mw drs. N. van Son-Schoones, drs. P. van Eeten en prof.mr. C. Kelk. Na het aantreden in juni 2009 van de beoogd penningmeester, de heer C.A.A. Steeman, nam deze de plaats van prof. Kelk in de commissie in. De commissie vergaderde vier keer met de vermogensbeheerders van respectievelijk ABN-AMRO en Staalbankiers.

4.4 Werkzaamheden in externe commissies

Behalve binnen interne bestuurscommissies waren diverse bestuursleden ook actief in externe commissies, variërend van begeleidingscommissies bij door het FWOS gefinancierd onderzoek, ZonMw-commissies of -werkgroepen. Ook werd deelgenomen aan een structuurrapportcommissie ter voorbereiding van een leerstoel.

ZonMw-programmacommissie 'Seksuele gezondheid van de jeugd'

Als intermediair tussen ZonMw en het FWOS nam mw drs. N. van Son-Schoones ook in 2009 op persoonlijke titel deel aan de ZonMw-programmacommissie *Seksuele gezondheid van de jeugd*. Naast de meer algemene taak als commissielid wat betreft beoordeling en selectie van subsidieaanvragen, heeft zij ook een signalerende taak waar het thema's betreft die eventueel in aanmerking zouden komen voor financiering door het FWOS.

Structuurrapportcommissie HVS-leerstoel Faculteit Sociale wetenschappen Universiteit Utrecht

De structuurrapportcommissie werd samengesteld in verband met de opstelling van het structuurrapport voor de leerstoel van de Henny Verhagen Stichting die gevestigd wordt met co-financiering door FWOS en GGz Eindhoven. Vanuit het bestuur van het FWOS maakt mw prof.dr. M. du Bois-Reymond hiervan deel uit. Overige leden zijn: prof.dr. D. van Houten namens het bestuur van de Henny Verhagen Stichting, mw dr. I. Bongers namens GGz Eindhoven, en namens de UU mw dr. L. Woertman en prof.dr. R. Kleber. De eerste vergadering vond in december 2008 plaats. Deze werd in december 2009 gevolgd door een

tweede vergadering waarbij het ter tafel liggende concept-structuurrapport werd besproken en in grote lijnen goedgekeurd. In samenspraak met de beoogd hoogleraar wordt vervolgens een definitieve versie opgesteld die begin 2010 ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de besturen van betrokken partijen.

Begeleidingscommissies

Vanuit de Commissie Wetenschapsbeleid wordt deelgenomen aan begeleidingscommissies van door het FWOS gefinancierde onderzoeken met een looptijd van enkele jaren.

Het afgelopen jaar waren dat de volgende onderzoeken:

- *Verschuivende leeftijdsgrenzen in de zedenwetgeving*. Projectleider: prof.mr.dr. M. Moerings; onderzoeker: drs. J. Gooren.
Bestuursvoorzitter prof.mr. C. Kelk, als strafrechtdeskundige, en drs. P. van Eeten vanuit de Commissie Wetenschapsbeleid, overlegden enige malen met de onderzoekers voorafgaand aan en tijdens het onderzoek, omdat het hier om een vooronderzoek ging dat eventueel gevolgd zou worden door een omvattender onderzoek. Pas bij die gelegenheid wordt een formele begeleidingscommissie ingesteld met externe deskundigen en een afgevaardigde vanuit het FWOS.
- *Seksualiteit onder de zestien: codes en praktijken in Nederland na 1945*. Onderzoeker: dr. C. Wouters, onder supervisie van prof. dr. L. Heerma van Voss, tevens voorzitter van de begeleidingscommissie, die bestaat uit mw prof.dr. Chr. Brinkgreve (UU), dr. H. Röling (UvA) en dr. P.Selten (UU). Vanuit het FWOS nemen deel mw drs. N. van Son-Schoones en dr. Th. van der Meer. De commissie is in het verslagjaar niet bijeen geweest door langdurige ziekte van de onderzoeker.
- Het in 2009 gestarte onderzoek *Tracing trajectories in the Sexual development of Youth; an approach based on the theory of complex dynamic systems*, projectleider prof.dr. P. van Geert (RUG), hoofdonderzoeker mw drs. M. Boelhauer, projectadviseur mw dr. H.Bos.
Mw prof.dr. M. du Bois-Reymond neemt namens het FWOS deel aan de begeleidingscommissie, waarin verder zitting hebben: mw prof.dr. G. Timmerman (RUG) en mw M. Tanis-Nauta, arts-seksuoloog (GGD Groningen, MCL-UMCG), onder voorzitterschap van prof.dr. W. Everaerd (em. UvA).

Eind 2009 werd door de ZonMw-commissie Seksuele gezondheid van de jeugd de subsidie voor het vervolgonderzoek *Seks onder je 25^e* toegekend aan de twee subsidieaanvragers Rutgers Nisso Groep en Soa Aids Nederland die ook het eerste onderzoek vijf jaar geleden hebben uitgevoerd. Begin 2010 gaat het onderzoek van start, waarbij ook een begeleidingscommissie zal worden ingesteld. Omdat het FWOS cofinancier is voor het kwalitatieve onderzoeksdeel onder allochtone jongeren zal FWOS-bestuurslid mw dr. S. Brilleslijper-Kater zitting nemen in de begeleidingscommissie.

5. Financieel beleid

Het FWOS heeft twee vermogensbeheerders: Staalbankiers te Den Haag en ABN-AMRO private banking in Zeist. Daarvoor werd gekozen om de rendementen van beide banken te kunnen vergelijken. Bovendien werd afgesproken met Staalbankiers dat alle uitgaven voor projecten en andere activiteiten van het FWOS via deze bank betaald zouden worden. Aan het eind van het verslagjaar werd besloten dat beide banken, die vanaf 2008 jaarlijks elk €175.000 op een betaalrekening bij Staalbankiers stortten waarmee de uitgaven door het fonds werden bekostigd, dit bedrag zouden verhogen tot € 220.000 elk. Dit gezien de hogere uitgaven waarvoor het FWOS de komende jaren staat als gevolg van cofinanciering van enkele grote projecten in samenwerking met ZonMw, NWO en Universiteit Utrecht. Eind 2009 werd daarmee een begin gemaakt.

5.1 Overzicht financiële situatie afgelopen jaar

De situatie van 2009 gaf een heel ander beeld te zien dan die van het voorafgaande jaar. Aan het eind van 2008 was een aanzienlijk verlies te zien, waarbij op aandelen ongeveer 20% werd verloren en op obligaties 10%. Staalbankiers deed het in 2008 iets beter met een rendement van -14% dan ABN-AMRO dat een rendement opleverde van -18%.

In 2009 kwam na het eerste kwartaal een snelle stijging van het rendement op gang bij beide banken. Dit resulteerde aan het eind van het verslagjaar in een beleggingsresultaat, na aftrek van de kosten, van 16,08% bij ABN-AMRO en 15,18% bij Staalbankiers. Dit betekent een rendement van het vermogen, waarmee het verlies van het voorgaande jaar voor meer dan de helft (60%) is goedgeemaakt. Verwachting van de banken is overigens dat de koerswinsten in 2010 wat gematigder zullen zijn dan de extreme winsten in 2009.

Al in 2008 was besloten door het bestuur om de enkele jaren aangehouden verdeling van 40% aandelen en 60% obligaties terug te brengen tot een wat minder risicovol model met een bandbreedte van 25% zakelijke waarden en 75% vastrentende waarden. Bij Staalbankiers werd vervolgens dit meer defensieve model eind 2008 richtinggevend voor de beleggingen. In overleg met ABN-AMRO is in 2009 nog de oude verdeling aangehouden en zal in de loop van 2010 geleidelijk de overgang naar een minder risicovol model plaatsvinden. Dit in verband met het wat anderssoortige beleggingsmandaat dat aan ABN-AMRO is gegeven in vergelijking met het mandaat van Staalbankiers.

In 2009 konden de uitgaven voor het eerst volledig worden bekostigd uit de opbrengsten van het vermogen. Voorspelling is dat dit in 2010 niet meer het geval zal zijn door de veel hogere uitgaven die verwacht worden. In 2010 en daarna zullen met name de kosten voor onderzoek stijgen. Toch heeft het bestuur al enkele jaren geleden besloten dat, als het door tegenvallende inkomsten niet anders kan, het Fonds op het vermogen zal gaan interen om zo de maatschappelijke en wetenschappelijke doelstelling waar te maken.

De overheid beslist vanaf 2008 jaarlijks over toekenning van de status van Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) aan het FWOS. Het FWOS beantwoordt tot nu toe in sterke mate aan de gestelde criteria die gelden voor deze instellingen.

In oktober 2009 werd na een bedrijfsbezoek door de Belastingdienst, waarbij ook de nodige documenten werden bestudeerd, waaronder jaarverslagen en het nieuwe *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013*, voor het jaar 2009 de ANBI-status toegekend. Hiervoor gold nog het 50-50 criterium, dat wil zeggen dat 50% van de totale uitgaven van het FWOS dient te worden uitgegeven aan het maatschappelijk doel van de stichting en 50% kan worden besteed aan onkosten.

Met ingang van 2010 is het criterium voor ANBI-instellingen aanzienlijk verzaamd en moet 90% van de uitgaven worden besteed aan het maatschappelijk doel wil men in aanmerking

komen voor rangschikking als algemeen nut beogende instelling. Inmiddels is aan het FWOS ook voor 2010 de ANBI-status toegekend door de Belastingdienst.

5.2 Prognose en planning

Zoals in de inleiding al toegelicht is eind 2009 besloten om jaarlijks een hoger bedrag aan liquide middelen vrij te maken ter financiering van onderzoeks- en implementatieprojecten op basis van de prognose voor de komende jaren. Door de keuze voor een aantal longitudinale projecten in samenhang met de prioriteitstelling moest het vrij te maken budget voor de komende jaren substantieel worden verhoogd met ongeveer een ton per jaar. Daarnaast loopt een aantal 'oude' projecten nog door in 2010 (zie tabel 4).

Tabel 4. Overzicht gesubsidieerde projecten die doorlopen in 2010

Projecten	Subsidiebedrag + voorschotten	Looptijd
1. Seks onder de zestien C. Wouters, UU	169.000 t/m 2008 138.524,21 2009 18.690,79 2010 12.785	sept 2004-dec2010
2. Seksualiteit van jongeren op Aruba R. Piternella	50.000 t/m 2008 42.757 2009 ---- 2010 7.243 ¹	jan 2004-eind 2010
3. Invloed antipsychotica op puberteitsontwikkeling Y. Roke (Symfora Groep)	27.500 2009 13.750 2010 13.750	eind 2006-eind 2010
4. Verschuivingen i/d zedenwetgeving M. Moerings (UL)	41.422 2009 33.136 2010 8.286	jan 2009-mrt 2010
5. ZonMw-FWOS projecten ² a. Tracing trajectories of the sexual development of youth, P.van Geert(RUG) b. Seks onder je 25 ^{ste} , kwalitatief deel, H. de Graaf (RNG)/J.Poelman (SoaAidsNL)	256.966 100.000 a. 2009 58.500 a+b2010 122.093 a+b2011 122.095 a+b2012 72.095	a. mrt 2009-mrt 2013 b. mrt 2010-mrt 2013
6. Lit.studie seks.ontw. jonge kinderen H. de Graaf (RNG)	40.230 2009 20.000 2010 20.230	feb 2009-april 2010
7. Seksualisering: een zorg? P. Nikken (Ned.Jeugdinstituut)	6.100 2009 ---- 2010 6.100	okt 2009-mei 2010
8. Werkconf. Seks. opv. jonge kinderen Organisatie RNG-FWOS Coördinatie en uitvoering RNG	36.827 2009 10.000 2010 26.827	voorbereiding: nov 2009-april 2010
9. Documentatie IISG L. Leeuwenberg	177.673 2008 56.000 2009 27.500 2010 58.100 2011 36.073	feb 2008-okt 2011

Eind 2009 is een liquiditeitsprognose opgesteld voor de komende vier jaar waar het gaat om onderzoeks- en implementatieprojecten en het documentatieproject voor IISG. Het budget

¹ Dit bedrag is gereserveerd voor eventuele bijdrage in de kosten van het proefschrift.

² FWOS betaalt aan ZonMw, die de bedragen overmaakt naar de instellingen. Bevoorschotting door FWOS vindt vanaf 2010 voor beide projecten samen plaats. Bovenop komt nog 5% bureaunkosten (totaal € 17.817) die FWOS aan ZonMw betaalt.

voor onderzoeksondersteunende activiteiten is ook in dit overzicht opgenomen. Het betreft hier de werkzaamheden van de beide inhoudelijke commissies, de Commissie Wetenschapsbeleid en de Commissie Informatie en Implementatie. Het onderhoud en de ontwikkeling van de website wordt ook tot de onderzoeksondersteunende activiteiten gerekend. Zie voor een overzicht tabel 5.

Tabel 5. Liquiditeitsprognose voor periode 2010-2013³

Budget voor	2010	2011	2012	2013
Onderzoek				
Lit.onderzoek RNG	20.235			
Leeftijdsgrenzen UL	40.000	80.000	40.000	
Seks onder de 16 UU	12.785			
Seksualisering Nji/RNG	6.100	1		
Antipsychotica SYMF	13.750			
ZonMw:				
RUG+Seks onder 25	122.093	122.095	72.095	
Leerstoel UU	40.000	40.000	40.000	40.000
NWO	87.500	87.500	87.500	87.500
Nieuw onderzoek			50.000	200.000
<hr/>				
Onderzoek	342.463	379.595	289.595	327.500
Informatie/impl. (incl. IISG t/m 2011)	110.000	110.000	100.000	50.000
Ondersteuning 10%	45.246	48.960	38.960	37.750
<hr/>				
Totaal Onderzoek / Implementatie	497.709	538.550	428.555	415.250
Kosten Bestuur	35.000	35.000	35.000	35.000
<hr/>				
Totaal Onderzoek / Implement. / Bestuur	532.709	573.550	463.555	450.250

5.3 Maatregelen ter verbetering van efficiency en stimulering van vermogensgroei

Een citaat uit het Jaarverslag 2008:

'Het FWOS is in een opbouwfase wat betreft bekendheid geven aan de doelstelling en onderzoek in de lijn van deze doelstelling tot stand brengen. Zonder meer bezuinigen op onderzoekssubsidies zou niet verstandig zijn. Wel zal de komende jaren gekeken worden naar kostenbeheersing wat betreft de ondersteunende taken en naar een duidelijker prioriteitstelling binnen de onderzoeksprogramma's.'

De herziening van het Programma Wetenschapsbeleid die eind 2009 is afgerond heeft een duidelijke functie waar het gaat om het vastleggen van die onderzoeksprioriteiten voor de komende vijf jaar. Het FWOS gaat ook door op de ingeslagen weg van de cofinanciering. Het gaat verder met het gericht zoeken naar mogelijkheden voor het gezamenlijk met andere

³ De cijfers zijn voor een groot deel ontleend aan tabel 2 in bijlage 1 van het *Programma Wetenschapsbeleid 2009-2013*.

instellingen c.q. fondsen financieren van projecten, zoals nu het geval is bij de leerstoel van de Henny Verhagen Stichting, bij het longitudinale NWO-project dat in 2010 start en bij de (verdere) financiering van het Groningse project en het vervolgonderzoek *Seks onder je 25^e*.

Tenslotte gaat het FWOS ook in 2010 actief op zoek naar donateurs die het FWOS met kleinere of grotere giften willen steunen, zodat kleine praktijkgerichte projecten voor jeugdigen of hun opvoeders en begeleiders daaruit gefinancierd kunnen worden. Door de wederom in 2010 toegekende ANBI-status van het FWOS blijft schenken aantrekkelijk voor donateurs omdat hun giften fiscaal aftrekbaar zijn. Ook de mogelijkheid van legaten en de instelling van 'fondsen op naam' zal door de nieuwe penningmeester van het FWOS vanaf 2010 worden verkend.

Het FWOS is inmiddels ook aangesloten bij Stichting GeefGratis, samen met 2000 andere goede doelen.